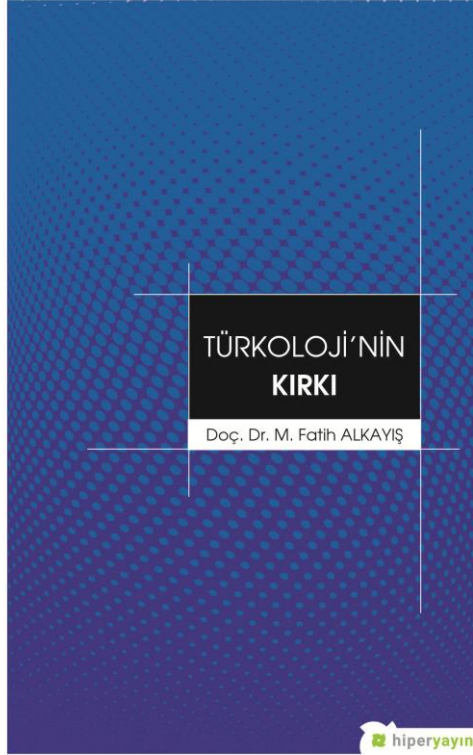

“TÜRKOLJİ’NİN KIRKI”
ALKAYIŞ, M. Fatih (2019). Türkoloji’nin Kırkı. İstanbul: Hiperyayın. 95 Sayfa.
ISBN: 9786052813638

Mustafa YILMAZ¹

Taşıdığı çeşitli değerleri mitolojik dönemlerden ve kutsal dinlerden alan kırk, hazırlama ve tamamlama işlevinin yanında çokluk bildirme ifadesi olarak da kullanılmıştır. Hayatın her safhasına giren kırk sayısının doğum, ölüm

¹ Arş. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mustafayilmaz@live.com.

gibi geçiş dönemi âdetlerinde, halk anlatılarında çoğunlukla kutsallık arz eden unsurları nitelemekte, çeşitli ritüellerde, büyü ve sihir yapımında kullanıldığı görülmektedir. (Yıldız 2017:128-129; Güvenç 2009: 95). Schimmel (2011: 266), kırk sayısının 1, 2, 4, 5, 8, 10 ve 20'ye bölünmesi ve bu sayıların toplamının orijinal sayıdan büyük olması (50) nedeniyle matematiksel olarak bir *numerus abundans* yani "bereketli sayı" olduğunu belirtir. İşte bu bereketli sayı, İslamiyet öncesi ve sonrası Türk geleneğinde ve edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Türk kültüründe yer alan kırk basması, kırkı çıkması, kırk yemeği, kırklama ve kırklık dağıtılması gibi uygulamalar günümüzde de mevcuttur (Küçük 2013: 105). Tasavvufi düşünce sisteminde ve onların uygulamalarında da kırk sayısı önemli bir yere sahiptir. Kırk günlük çile, dört kapı kırk makam, kırklar inancı bunun en tipik göstergelerindedir (Hirik 2017: 236). İncelediğimiz kitabın yazarı, eserin teşekkülünde önemli rolü olan bu kırk sayısını, "kifayet ve kutsiyet" ifade etmesinden ötürü tercih ettiğini belirtmektedir.

Doç. Dr. M. Fatih Alkayış'ın kaleme aldığı Türkoloji'nin Kırkı; *Giriş, Kırk Kavram, Kırk Orun, Kırk Etimoloji, Kırk Cümle, Kırk Türkolog ve Kırk Sonuç* bölümlerinden oluşan derleme ve inceleme niteliğinde bir eserdir.

Giriş bölümü; *Dünya Dilleri ve Türkçe, Türk Dilinin Tarihi Dönemleri, Türk Dilinin Yayılma Alanları ve Günümüz Türk Şivelerinin Durumu* başlıklarından oluşmakta olup bu başlıklar altında Türk diline dair temel ve öz bilgiler sunulmuştur.

Kırk Kavram bölümü eserdeki kırklamaların ilki olup "ağz, lehçe, şive, morfoloji, zamir" gibi kırk adet dil/dil bilgisi kavramının çeşitli örneklerle açıklanmasından oluşmaktadır.

Kırk Orun bölümünde tarih boyunca Türklerin ve Türk dilinin yaşadığı coğrafyalar, eski Türk yazıtlarında geçen ve Türk dünyası için öneme sahip bölgeler madde başı yapılarak açıklanmıştır. Bu kırk orundan birkaçı şöyledir: Altay, Aral, Doğu Türkistan, Harezm, Tanrı Dağları.

Kırk Etimoloji adlı bölümde, Türkçe kökenli olup Türkçede belli sıklıkta kullanılan "ağaç, büyük, deniz, güzel, Türk" vb. kırk isim üzerine etimolojik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler yapılırken Ayverdi'nin Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Gülensoy'un Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Nişanyan'ın Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü, Tietze'nin Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı adlı Türkçenin önemli etimolojik sözlüklerinden faydalanılmıştır.

Kırk Cümle bölümü ağırlıklı olarak Orhun ve Uygur Türkçesi dönemlerine ait olmak üzere Harezm Türkçesi, Kıpçak Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerine ait metinlerden seçilen kırk cümlede yer alan bazı kelimelerin tahlilinden oluşmaktadır. Tahlil edilen kelimelerin kendi dönemlerindeki ses ve şekil özellikleri esas alınarak bugünkü bazı kök ve eklerin eski biçimlerinin ve bu kelimelerin hangi ses değişmelerine uğradığının gösterilmesi hedeflenmiştir. Bölümde yer alan kırk cümleden bazıları şunlar olup tahlili yapılan kelimeler koyu şekilde gösterilmiştir:

"Sekizinci ay éki yanıkta ıgıltır **költe** kanyuy **kezü**_sünüşdüm anta sançdım **anta** udu yorıdım"

(Sekizinci ayın ikinci gününde ıgıltır Gölü'nden Hanuy Irmağı boyunca ilerlerken savaştım, orada mızrakladım ve onları kovaladım.)

költe:

köl : isim kökü

-te : bulunma eki

kezü:

kez- : fiil kökü

-ü : zarf fiil eki

anta:

a : teklik üçüncü şahıs zamiri (isim kökü)

-n : zamir n'si (pronominal n)

-ta : bulunma eki

(Alkayış 2019: 49, 50)

"Amtı **ıglamañ** turuñ men **yerçilep** elitgey men **sizni** bodunka **tegürgey men tep** tedı"

(Şimdi ağlamayın, kalkın, ben rehberlik edip sizi götüreceğim, insanların yanına ulaştıracağım, dedi)

ıglamañ:

ıg : isim kökü

-la- : isimden fiil yapma eki

-ma- : fiilden fiil yapma eki (olumsuzluk)

-ñ : çokluk ikinci şahıs emir eki

yerçilep:

yer : isim kökü

-çi : isimden isim yapma eki

-le- : isimden fiil yapma eki

-p : zarf fiil eki

sizni:

siz : isim kökü

-ni : belirtme eki

tegürgey men:

teg- : fiil kökü

-ür- : fiilden fiil yapma eki

-gey : gelecek zaman eki

-men : teklik birinci şahıs eki (Alkayış 2019: 59, 60)

“Şehr içinde **vardur** iki tahtgâh / Her **birinde** oturur bir padişah”

(Bu şehirde iki taht yeri, padişahlık vardır / Bunların her birinde bir hükümdar oturur)

vardur:

var : isim kökü

-dur : bildirme eki (< tur-ur sözünden ekleşmiştir; turur > durur > -dur)

birinde:

bir : isim kökü

-i : teklik üçüncü şahıs iyelik eki

-n : zamir n'si (pronominal n)

-de : bulunma eki (Alkayış 2019: 67)

Kırk Türkolog adlı ansiklopedik bilgiler içeren bölümde, Türklük bilimine önemli katkıları olan yerli ve yabancı toplamda kırk Türkoloji bilgininin hayat öykülerine ve eserlerine yer verilmiştir. Hakkında bilgi verilen isimlerden bazıları şunlardır: Ahmet Bican Erçilasun, Hüseyin Namık Orkun, Osman Nedim Tuna, Hamza Zülfikar, Sir Gerard Clauson, Annemarie von Gabain, Vilhelm Ludvig Peter Thomsen.

Kırk Sonuç adlı bölüm, kitabın genelinin kırk madde başlığıyla sunulmuş özeti mahiyetindedir. Bu yönüyle, *Kırk Sonuç* bölümü diğer bilimsel çalışmalardaki klasik “sonuç” bölümlerinden ayrılmaktadır. Bu bölümde yer alan maddelerden birkaçı şöyledir: “Orta Türkçe dönemini Karahanlı Türkçesi, Harezmi Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, ve Eski Anadolu Türkçesi oluşturur.”, “Batı Türkçesinin yaşayan kolları Türkiye Türkçesi, Gagavuz Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmen Türkçesidir.”, “Türkoloji ile uğraşan, bu alanda yayın yapan (bildiri, makale, kitap yazan, ders anlatan) kişilere Türkolog denir. Yerli Türkologların yanı sıra yabancı Türkologlar da Türk

dili üzerine önemli çalışmalar yapmıştır.”, “Talat Tekin, Altayca ve Eski Türkçe üzerine çalışmalar yapmıştır.” (Alkayış 2019: 90, 91, 92).

Doç. Dr. M. Fatih Alkayış’ın “Türkoloji’nin Kırkı” adlı eseri, konularının çeşitliliği ve eserde kullanılan metod itibarıyla Türkoloji sahasında kaleme alınan benzer eserlerden farklılık göstermektedir. Eserde yer alan kavramlar, orunlar, etimolojiler, tahlili yapılan sözcükler ve hayat öyküleri verilen Türkologlar, Türkoloji ilmiyle ilgilenen herkesin bilmesi ve hakkında konuşabilmesi gereken niteliktedir.

KAYNAKÇA

Alkayış, M. Fatih. (2019). Türkoloji'nin Kırkı. İstanbul: Hiperyayın.

Güvenç, Ahmet Özgür. (2015). "Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme". A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (41): 85-97.

Hirik, Erkan. (2017). "Türk Dünyası Atasözlerinde Sayılar ve Anlam Alanları". *International Journal of Languages' Education and Teaching* 5(1): 223-241.

Küçük, Mehmet Alparslan (2013). "Türk Destanlarında "Sayı" Motifinin Dinî Yansımaları". *Gazi Türkiyat Dergisi*, (13): 91-109.

Schimmel, Annemarie (2011). *Sayıların Gizemi*. Çev. Mustafa Küpüşoğlu. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yıldız, Çetin (2017). *Kazan Tatar Türklerinin Mitolojisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

